

Катерина Сергіївна Єрмакова – курсант II курсу факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Іван Васильович Кріцак** – старший викладач
кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА ДЛЯ ЗАСНУВАННЯ І ПОДАЛЬШОЇ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВИ НОВОГО ТИПУ

Доволі часто нам доводиться зустрічатися з таким важливим принципом як «верховенство права». На наш погляд, даний принцип є фундаментальним, завдяки йому право вже не може бути ототожене лише з сукупністю нормативно-правових актів, а повинно розглядатися як багатогранне явище, котре безпосередньо пов'язане з такими духовно-моральними цінностями, як справедливість, розумність, рівність, цілеспрямованість, пропорційність тощо.

Ідея верховенства права розглядалася ще в античну добу. Так, вибудовуючи свою «ідеальну державу», один з найвеличніших мислителів людства – Платон (427-347 рр. до н.е.) – заклав у її фундамент такі категорії, котрі й дотепер залишаються ідеалом для кожного, хто бажає благополуччя своїй державі: перш за все – це ідеї Добра і Справедливості. У своєму діалозі «Держава» він розглядав наступні її властивості: мудрість, мужність, розсудливість та справедливість [1]. Справедливість, зокрема, отримує свою «переможну нагороду» через те, що вона є «істинним добром для кожного, хто її справді дотримується». Тобто, верховенство права є найважливішим, що закладає фундамент самого існування «ідеальної держави».

Аристотель розумів державу як «певне впорядкування, в якому живуть її громадяни». При цьому філософ наголошував, що «державу не може вважатися щасливою, коли береться до уваги лише певна частина населення, а не вся сукупність громадян». Аристотель говорив про панування закону, а не когось з-поміж громадян. При цьому, закон розглядався як явище, що виходило за межі змісту акта законодавця [2]. Це прямий натяк на духовну цінність права.

Цицерон у своїх працях продовжував думки своїх попередників та вважав, що при обґрунтуванні права слід виходити з того «найвищого закону», який ще був спільний для всіх віків та виник раніше, аніж будь-який писаний закон. Він зауважив, що «право коріниться в природі», це і є запорукою збереження всіх чеснот у державі [3]. На наш погляд, це чи не перше проголошення теоретичних засад природного права (природно-правової концепції праворозуміння).

З позицій сучасного стану правової науки запровадження верховенства права в національну правову систему передбачає насамперед висвітлення правової проблематики у контексті суспільного життя в цілому, а не тільки його державно-владної організації, що лише й здатне створити можливості для більш повного розуміння принципу верховенства права. Для цього зміст поняття права має бути поширеним за межі його розуміння як «наказу держави», а також сукупності норм права як лише потенційних, хоча й загальнообов'язкових, правил поведінки у напрямі врахування певних ненормативних, діяльнісних аспектів, які є необхідними елементами реалізації правових норм, розуміння права як специфічної соціальної реальності [4].

В юридичній науці принцип верховенства права розглядається зазвичай у двох аспектах. Перший: у широкому розумінні – як модель правової організації державної влади в суспільстві, тобто як «верховенство закону над державною владою», згідно з чим він практично охоплює всі засади правової державності. Наприклад, підтримання верховенства права в американській правовій традиції включає в себе вирішення широкого кола питань, пов'язаних із конституціоналізмом, федералізмом, поділом влади, громадянськими правами, судовим захистом, судовою системою в цілому, кримінальним судочинством, адміністративним правом та ін.

Другий: у вузькому розумінні – як модель співвідношення права і закону в регулюванні суспільних відносин. Саме на такий підхід орієнтує стаття 8 Конституції України, що декларує визнання і дію принципу верховенства права, роз'яснюючи його зміст, зокрема, таким чином:

- найвищу юридичну силу Конституції, що уособлює найвищі правові цінності та передбачає, що закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції і повинні відповідати їй;

- пряму дію норм Конституції, що передбачає гарантування звернення до суду для захисту конституційних прав безпосередньо на її підставі [5].

Отже, сучасна ідея верховенства права – це ідея відродженого права, що на відміну від ідей природного права XVII-XVIII століть акцентує увагу не на громадянських і політичних правах особи, а насамперед на соціальних, екологічних, економічних правах і свободах громадян [6]. Як наслідок, верховенство права виступає підґрунтям заснування держави нового типу – справедливої, правової, демократичної, соціальної, що має неабияке значення у розбудові державної політики у всіх сферах суспільного життя.

Література

1. Платон. Держава / Пер. З давньогр. Д. Коваль. – К.: Основи, 2000. – С.55 [Кн. друга, XI 370 В].
2. Аристотель. Політика/ Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – С. 17[1253а, 15-20].

3. Марк Тулій Цицерон. Про закони / Пер. з латин. В. Литвинов. – К.: Основи, 1998. – С. 163. Книга перша, VI.18.
4. Цвік М. Про сучасне праворозуміння // Вісник Академії правових наук України. – 2001. – № 4. – С. 10-11.
5. Конституція України, 1996.
6. Кампо В. Верховенство права.//Український юрист. – 2006. – №3. – С.88.

Ярослав Олегович Закоморний – курсант III курсу факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Геннадій Геннадійович Дедурін** – доцент кафедри
українознавства Харківського національного університету внутрішніх
справ, кандидат історичних наук

КОЗАЦЬКА РОЗВІДКА ЯК ПРОТОТИП СУЧАСНИХ СПЕЦСЛУЖБ

Розвідці в українському війську завжди належало чільне місце під час військових дій, тому що від достовірних та вчасно зібраних розвідданих в значною мірою залежав кінцевий результат тієї чи іншої кампанії. На конкретних історичних прикладах автор пропонує розглянути процес становлення української козацької розвідки, з якої беруть витоки чимало сучасних спецслужб.

Витоки розвідувальної системи запорожців слід шукати у останній чверті XVI ст. Її виникнення було пов'язане з необхідністю своєчасно попереджати татарські набіги. Організаційні функції та безпосереднє керування розвідзагонами здійснювала старшинська рада. Саме вона ухвалювала рішення стосовно доцільності використання війська Запорозького у будь-яких військових кампаніях. Цікаво, що знаний фахівець з історії українського козацтва Д. Яворницький зауважував, що коли вирішувались секретні питання, відбувалися окремі від загальної Військової Ради збори старшинської ради.

Планування розвідувальної діяльності було безпосередньо покладено на військового писаря, військового осавула та військового товмача. У компетенції військового писаря було збирання розвідувальних відомостей різноманітного походження з подальшим аналітичним опрацюванням отриманої інформації та передачі її на розгляд кошового. Також за допомогою військового довбиша писар інформував Кіш щодо наявності на території Запорозької Січі іноземців. Організація й управління козацькою розвідувальною діяльністю у прикордонних з Січчю районах були покладені на військового осавула. Товмачам (перекладачам) доводилося здійснювати перегляд всієї іноземної документації, що надходила до Запоріжжя. Крім того, вони нерідко